

Octavian Mândruț

Steluța Dan

DIDACTICA GEOGRAFIEI

O abordare actuală

CORINT
EDUCAȚIONAL

Date despre autori:

Prof. dr. **Octavian Mândruț**, cadru didactic la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, organizator al Centrului de Didactică și Educație Permanentă și cercetător științific principal I la Institutul de Științe ale Educației din București.

Prof. dr. **Steluța Dan**, Colegiul Național „Gh. Munteanu–Murgoci” din Brăila, inspector general, Ministerul Educației Naționale, și cadru didactic la Facultatea de Geografie a Universității din București.

Referenți: Lect. dr. Mioara Clius, prodecan Facultatea de Geografie, Universitatea București
Prof. Mioara Bulbucan, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Sebeș
Prof. Mihaela Florina Alexandru, Liceul Pedagogic „Spiru Haret”, inspector școlar, Inspectoratul Școlar al județului Buzău

Tehnoredactare: Lorena Ionică

Coperta: Raluca Ilie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**MÂNDRUȚ, OCTAVIAN**

Didactica geografiei : o abordare actuală / Octavian Mândruț, Steluța Dan. - București : Corint Educațional, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-8609-82-9

I. Dan, Steluța

371.3:91:373.3

Toate drepturile acestei lucrări sunt rezervate Editurii CORINT EDUCAȚIONAL, parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8609-82-9

CUPRINS

Prefață	7
Introducere	9
I. Geografia ca știință și geografia școlară	11
1. Geografia ca știință – o abordare actuală.	11
2. Geografia școlară	18
3. Didactica geografiei ca disciplină integratoare	23
II. Baza formală a organizării instruirii: curriculum școlar	26
1. Conceptul de curriculum și evoluția sa în România	26
2. Terminologie și evoluție conceptuală	28
3. Sistemul de documente reglatoare	32
4. Concretizarea curriculumului școlar (curriculum aplicat).	41
5. Elemente de actualitate imediată și de perspectivă	43
III. Didactica geografiei între didactica generală și didacticile alternative.	45
IV. Didactica geografiei – de la obiective la competențe și atitudini	62
1. Didactica atingerii obiectivelor educaționale	62
2. Didactica formării competențelor	72
3. Sistemul de atitudini și valori promovate de geografia școlară	76
V. Terminologia geografică și transpunerea ei didactică.	82
VI. Geografia școlară actuală și principiile didactice	90
VII. Metode de predare-învățare (resurse metodologice)	95
VIII. Mijloace de învățământ (de instruire)	114
IX. Strategiile didactice în organizarea instruirii prin geografie.	132
X. Proiectarea și realizarea instruirii (elemente generale)	152

XI. Evaluarea rezultatelor instruirii și a progresului școlar	159
XII. Proiectarea și organizarea instruirii în ciclul secundar inferior (clasele V–VIII)	174
XIII. Proiectarea și organizarea instruirii în ciclul liceal inferior (clasele IX–X)	267
XIV. Proiectarea și organizarea instruirii în ciclul liceal superior (clasele XI–XII)	294
XV. Dimensiunea transdisciplinară a instruirii și geografia școlară	326
XVI. Un nou model de proiectare didactică în contextul instruirii pe competențe	341
XVII. Didactica geografiei – o privire interioară	353
Bibliografie	357

PREFAȚĂ

Semnalăm, cu multă satisfacție, apariția acestei lucrări de didactica geografiei.

Autorii sunt cunoscuți pentru activitatea lor din domeniul geografiei școlare și al didacticii geografiei, din perspectiva unor realizări atât în acest domeniu, cât și în științele educației (Octavian Mândruț), precum și al managementului școlar la toate nivelurile (Steluța Dan).

Apariția *Didacticii geografiei* reprezintă un eveniment, deoarece conturează foarte clar, printre altele, și structura modernă a oricărei didactici disciplinare actuale.

După cum precizează și autorii acestei didactici, lucrarea își propune să ofere atât un dispozitiv metodologic (teoretic și practic) util profesorilor de geografie în activitatea de zi cu zi, cât și o construcție interioară (didactica geografiei), care să legitimeze acest domeniu situat la intersecția dintre geografia școlară și științele educației.

Subliniem câteva caracteristici ale aceste didactici:

- considerarea geografiei școlare într-o relație mai strânsă, dar mai nuanțată, cu domeniul științific (analizat de Octavian Mândruț într-o lucrare recentă, de asemenea deosebită, *Elemente de epistemologie a geografiei*, 2014);
- raportarea didacticii geografiei atât la didactica generală, cât și la didacticile alternative și complementare; surse credibile pentru orice didactică disciplinară;
- prezentarea succesivă, dar și, într-o oarecare măsură, în paralel, a didacticii pentru atingerea obiectivelor și a didacticii pentru formarea competențelor, din perspectiva evoluției finalităților educaționale și a complementarității abordărilor;
- caracterul original al considerării curriculumului școlar oficial ca bază a instruirii disciplinare;
- prezentarea structurată a resurselor de instruire (metode, mijloace) și asamblarea acestora în strategii didactice interpretate dintr-o perspectivă modernă;
- prezentarea unei modalități interesante proprii vectorului cartografic presupus de geografie cu o valoare metodologică mult mai largă: *trecerile de scară*, ca modalitate de înțelegere a lumii contemporane;
- prezentarea sintetică a unor componente importante ale procesului de învățământ: proiectare, evaluare, organizare și reglare;
- proiectarea instruirii pentru fiecare clasă, asigurând referențialul principal al organizării procesului de învățământ, printr-o raționalizare a demersului didactic;
- oferirea unor referințe bibliografice moderne, din științele educației, geografie, geografie școlară, didactica geografiei (inclusiv ca surse în limbi străine sau articole semnificative).

Deși este un domeniu de perspectivă, dimensiunea transdisciplinară a instruirii este evocată, din perspectiva geografiei, în contextul în care în următorii ani se va produce o trecere spre acest tip de învățare.

Menționăm, de asemenea, modelul original de proiectare a instruirii pe competențe (utilizabil și la alte discipline școlare), care îl poate înlocui cu succes pe cel practicat până acum.

Didactica geografiei este o lucrare exemplară, care trebuie parcursă atent de orice profesor de geografie, atât din perspectiva utilității sale metodologice, cât și a unei lucrări atractive adresată dezvoltării profesionale.

Prof. univ. dr. **Ion Negreț-Dobridor**,
prodecan, Facultatea de Psihologie și Științele Educației,
Universitatea București

INTRODUCERE

Prezenta didactică a geografiei își asumă un rol actual și inovativ, care își are originea în înțelegerea constructivă a legăturii dintre geografia școlară și științele educației.

Realizarea prezentei didactice a geografiei își propune să atingă două ținte majore:

- a) în primul rând, să ofere colegilor noștri, profesori de geografie din învățământul pre-universitar, un dispozitiv metodologic complex și actualizat, asupra modului în care poate fi realizată o instruire modernă, prin intermediul geografiei școlare; acest referențial acoperă întreaga problematică semnificativă a modului prin care geografia școlară devine vector al geografiei în rândul elevilor, adică „didactica geografiei”;
- b) în al doilea rând, să structureze într-o formă actuală principalele domenii de preocupări ale didacticii geografiei, să confere legitimitate demersului propriu, astfel încât aceasta să devină o disciplină individualizată atât în câmpul geografiei școlare, cât și al științelor educației; cu alte cuvinte, este un demers pentru construirea unei discipline credibile.

Redăm în continuare, pe scurt, principalele elemente de noutate propuse de această „abordare actuală” a didacticii geografiei, în ordinea succesiunii capitolelor principale.

- Un prim domeniu îl reprezintă analiza „la zi” a geografiei actuale ca știință, elementele noi care pot fi preluate de geografia școlară și rolul didacticii geografiei în acest demers.
- Se acordă în continuare o atenție corespunzătoare analizei „bazei formale” a instruirii, reprezentată de curriculum școlar de geografie, ca parte a Curriculumului Național; oricât ar părea de superfluă constatarea următoare, aceasta trebuie reamintită în orice ocazie: conform programelor școlare, *sarcina principală a profesorului de geografie este aplicarea curriculumului școlar*.
- Legătura cu didactica generală a reprezentat pentru didactica geografiei doar o preluare normativă de idei și principii, aplicate fără suficient discernământ critic. Evoluțiile din didactica geografiei, dimensiunea constructivistă a învățării, existența unor didactici alternative (între ele), dar complementare, poziționează didactica geografiei în situația nouă de a identifica elemente inovative în câmpul teoretic educațional.
- O atenție semnificativă este acordată raportului dintre „didactica pentru atingerea obiectivelor” și „didactica pentru formarea competențelor”, neexistând încă, în acest moment, un răspuns tranșant, preformat, referitor la eficiența mai mare a unuia sau altuia dintre aceste demersuri. De aceea, lucrarea de față cuprinde, într-o formă structurată, ambele dimensiuni, facilitând comparații și dezvoltări.
- Deși specificul absolut al geografiei, al geografiei școlare și al didacticii geografiei îl reprezintă dimensiunea cartografică a cunoașterii, o atenție deosebită este acordată competenței comunicaționale și dimensiunii terminologice (a geografiei și a geografiei școlare). Această viziune a rezultat din opinia colegilor noștri, conform căreia terminologia reprezintă primul element al posibilității de a prezenta realitatea observată.

- Deoarece științele educației încep să renunțe sensibil la „principiile” didacticii urmate normativ până acum, am considerat că este necesară abordarea acestei probleme și în câmpul geografiei școlare și al experienței cadrelor didactice.
- Metodele de predare-învățare au fost ordonate taxonomic și selectate în raport cu posibilitățile de aplicare ale geografiei. Câteva studii de caz subliniază modalitatea nouă de abordare a acestor resurse metodologice.
- Resursele obiectuale (mijloacele de învățământ) sunt prezentate într-o formă actualizată, rezultată din inserția TIC asupra geografiei școlare, utilizarea GIS și a unor forme moderne de transmitere, stocare și prezentare a informației.
- Didactica de față restructurează resursele educaționale, în forme mai complexe, formând „strategiile didactice”, ca reflectare a interacțiunii dintre elementele obiective ale procesului de instruire (curriculum, metode, mijloace, finalități, timp) și elementele subiective, reprezentate de tipul de personalitate a profesorului.
- Elementul central al curriculumului școlar și, în același timp, al didacticii disciplinare, îl constituie intersecția dintre acestea (curriculum și didactică), concretizată în proiectarea instruirii. În acest context, am considerat necesar să prezentăm modelele de proiectare anuală, pentru fiecare clasă. Acestea reprezintă primul nivel de concretizare a curriculumului, care determină ulterior modul de organizare a instruirii.
- Evaluarea rezultatelor instruirii cuprinde, în această lucrare, și anumite dezvoltări noi, care vizează îndeosebi „strategiile de evaluare”.
- Un spațiu semnificativ este acordat proiectării și organizării instruirii în fiecare clasă (pe grupele de clase care formează structura învățământului actual). În cadrul fiecărei clase, sunt prezentate elementele de referință și trei niveluri de proiectare (inclusiv modele de „lecții”).
- Dintre evoluțiile viitoare ale sistemelor de învățământ, instruirea transdisciplinară pare cea mai posibilă și probabilă, într-un orizont limitat de timp. În unele țări, au început transformări importante în acest sens. Pentru a anticipa dimensiunile acestora, precum și elemente presupuse de însăși instruirea transdisciplinară, am propus un model de reflecție generativă asupra posibilităților pe care geografia le are în acest domeniu.
- În perspectivă, va fi necesar un alt model de proiectare, pe care prezenta didactică îl semnalează și îl propune colegilor noștri.
- Bibliografia este grupată pe domeniile principale de interes.

I. GEOGRAFIA CA ȘTIINȚĂ ȘI GEOGRAFIA ȘCOLARĂ

1. Geografia ca știință – o abordare actuală

Geografia este știința care se ocupă cu studiul interacțiunilor din mediul fizic (geografie fizică), mediul umanizat (geografie umană), dintre societate și mediul ei de viață (geografie integrată, generală), concretizate în diferite forme spațiale și funcționale (elemente, procese, sisteme, structuri), de la nivelul maximal al planetei ca întreg, la nivele elementare, utilizând o metodologie în care elementul specific este reprezentarea cartografică (facilitând trecerile de scară), cu o terminologie conceptuală consolidată și un sistem axiomatic derivat din paradigmele actuale identificabile.” (Elemente de epistemologie a geografiei, 2014)

Apariția recentă a unui volum dedicat geografiei ca știință (*Elemente de epistemologie a geografiei*, 2014) permite construirea unui raport ameliorat între acest domeniu științific (geografia) și reflectarea lui în câmpul educațional (didactica geografiei).

Utilizăm idei și texte semnificative din această lucrare, adaptându-le contextului actual al geografiei școlare.

În prezent, geografia este percepută într-un mod reducăionist, fie în mod predominant o știință a naturii, fie predominant o știință socială, *dar foarte rar ca o știință integrată, atât a naturii, cât și a societății*. Această constatare creează dificultăți importante în afirmarea geografiei școlare ca disciplină semnificativă.

Sub raport educațional, plasarea geografiei într-o așa numită „arie curriculară” *Om și societate* (în anul 1998, fără consultarea nici unui reprezentant în domeniu) are un profund caracter limitativ, care aduce după sine scăderea sensibilă a afirmării potențialului ei educațional. Coerența acestei „arii”, considerată ca argument al obiectivității ei, este contrazisă de lectura disciplinelor componente.

În demersul academic, al învățământului superior și al profilurilor de formare universitare, geografia este considerată în prezent o știință predominant a naturii.

Geografia este o știință cu origini duale (atât a naturii, cât și a societății). Este aparent mai nouă decât alte științe semnificative. În general se consideră că originile geografiei sunt în Egipt, Grecia și Imperiul Roman, fiind evocați, în acest sens, Herodot, Eratostene, Ptolemeu, Aristotel și Strabon. Este probabil ca originile geografiei să fie mai vechi, *sincrone cu principalele descoperiri științifice din vremea respectivă din China Antică* (cum ar fi busola). De la origini până în epoca modernă, geografia a avut o preocupare duală, atât în științele naturii, cât și în științele sociale. Conceptul integrator al geografiei generale („*Geografia generalis*”) a fost construit de Varenius (1650). Acesta reprezintă momentul inițial de sinteză conceptuală și teoretică a geografiei. Lectura modernă a *Geografiei generalis* este extrem de sugestivă pentru posibilitățile de atunci dar și actuale ale acestei științe. O succesiune de geografi și lucrări ale acestora au conturat

evoluția și elementele geografiei moderne și ale geografiei contemporane (Imm. Kant, Al. v. Humboldt, K. Ritter, E. Réclus, Fr. Ratzel, P. V. de la Blache etc. până la geografii contemporani). Dintre aceștia, Al. v. Humboldt și K. Ritter sunt considerați fondatorii geografiei moderne.

În decursul evoluției sale, geografia a abordat elemente de cartografie (Eratostene, Ptolemeu), meteorologie (Aristotel), populația, statele și elemente de geografie istorică (Strabon, Herodot), peisajele naturale (Al. v. Humboldt), regiunile (P. V. de la Blache), mediul înconjurător, învelișul geografic, spațiul, populația etc. Acestea au reprezentat domenii predilectate de studiu în anumite momente.

În privința specificității geografiei, principalul element îl reprezintă originea și calitatea sa duală (de știință atât a naturii, cât și a societății) și felul în care această origine este și în prezent integrabilă într-o structură unitară, care îmbină elemente din cele două mari domenii (fiecare studiat de un număr semnificativ de științe și discipline). Dilema epistemologică principală este aceea *de a accepta ca o știință să fie atât a naturii, cât și a societății, dar nici exclusiv a naturii și nici exclusiv a societății*. Din acest punct de vedere, există mai multe opțiuni în privința obiectului propriu de studiu, a metodologiei și a dimensiunii axiomatice (în contextul apartenenței la ambele domenii).

Geografia este perceptibilă în prezent în câmpul științific, social, educațional și de informare prin următoarele domenii:

- **Geografia informativă**, care presupune prezentarea oricărei informații cu caracter geografic, structurată sau nu, elaborată de specialiști disciplinari (sau de alte persoane), care abordează elementele presupuse de geografia ca știință;
- **Geografia educațională** (școlară), care prezintă, într-un mod structurat dar într-o formă relativ stabilizată (și „tradițională”), elementele de instruire posibile, prin conținuturi cu caracter geografic;
- **Geografia cotidiană** reprezentând totalitatea informațiilor vehiculate de mass-media, care au și un anumit conținut geografic;
- **Geografia de cercetare**, care își propune să prezinte elementele inovative, rezolvările teoretice și pragmatice, precum și aplicațiile acestora în câmpul altor științe și al practicii umane;
- **Geografia empirică** (vernaculară), cu un caracter intuitiv și preștiințific, utilizată de comunitățile umane pentru activitatea în spațiul de locuire.

În general, geografia este asociată călătoriilor, explorării diferitelor teritorii noi (inclusiv „descoperirile geografice” din epoca modernă), descrierilor diferitelor țări, regiuni, peisaje, locuri și oameni, astfel încât pare mai mult o disciplină care narează (descrie) ceea ce se observă. Explorarea unor teritorii noi a dus la lărgirea progresivă a orizontului de cunoaștere a planetei, ceea ce este un fapt incontestabil al progresului științei.

Geografia nu abordează cercetări directe în domenii pentru care are exclusivitate informațională școlară: oceanografia, meteorologia, studiul solului, mediul înconjurător, fenomenul urban, geografie politică, dezvoltare durabilă, organizarea spațiului etc.

Contribuția specifică a geografiei la progresul științific și al cunoașterii s-a realizat și se realizează predominant (semnificativ) prin următoarele domenii:

- construirea unui *referențial obiectiv* (format din sistemul cartografic, planeta ca întreg, continente, regiuni, țări, sisteme de așezări, spațiu, teritoriu, geosfere etc.), la care pot fi raportate elemente și procese, sisteme și structuri diverse din diferite științe și domenii practice; acest referențial racordează universuri spațio-temporale diferite (din fizică, matematică, biologie, chimie, istorie, filosofie), la dimensiunea experiențială umană;
- identificarea unor *constatări (și adevăruri) rezultate din interacțiunea componentelor mediului terestru natural* (elemente, fenomene, sisteme) *cu cele ale societății umane* care îl locuiește precum și din interacțiunea globală om–natură. Lista acestor rezultate este diversificată și formează structura axiomatică a geografiei;
- investigarea într-o formă specifică a *geosferelor*, prin decuparea elementelor relaționale proprii și asamblarea acestora pe un substrat predominant disciplinar oferit de reliefosferă, climatosferă etc.;
- rezolvarea unor *probleme punctuale rezultate din practica umană*, acolo unde geografia și geografii au fost solicitați (proiecte de mediu, proiecte urbane, organizarea spațiului etc.);
- realizarea unui fond de *rezultate ale cercetării* (prin tratate, cărți, articole, materiale cartografice, date, imagini etc.), semnificativ „în sine”, util în perceperea progresului cunoașterii realității și evoluției geografiei ca știință;
- sub raport teoretic, geografia a contribuit (și contribuie) la *aprofundarea cunoașterii umane în general și cunoașterea suprafeței terestre, în special*, prin identificarea elementelor complexității progresive a interacțiunii din mediul fizic, din societate și dintre societate și mediul ei de viață.

Definiția unei științe ar trebui, în principiu, să cuprindă pe scurt elementele principale, nerepetabile, ale domeniului specific, din perspectivă metaștiințifică (adică epistemologică).

Elementele unei definiții a geografiei ca știință ar putea să cuprindă:

- a) obiectul predilect de studiu: interacțiunea dintre societatea omenească și mediul ei de viață (de la dimensiunea planetei, la sit);
- b) metodologia specifică, centrată pe hartă (și, în cadrul acesteia, pe oportunitatea trecerilor de scară);
- c) identificarea unei axiomatici proprii, care să descrie adevăruri (aserțiuni) cu caracter de generalitate (lege) din domeniul naturii, al societății în raport cu natura și al sistemului societate–natură (dacă acestea sunt identificabile);
- d) sistemul terminologic specific;
- e) formalizarea discursului și inferența procesului de identificare a adevărilor.

Există, în prezent, un număr foarte mare de definiții ale geografiei, precum și ale științelor și disciplinelor componente (afirmate în majoritatea lucrărilor citate în bibliografie). Există, de asemenea, aprecieri privind modul în care definițiile geografiei au evoluat în timp, de la dimensiunea naturală, la mediu, peisaj, regiune, spațiu (Mihăilescu, V., 1974;

Donisă, I., 1977; Marconis, R., 1996; Bailly, A., Ferras, R., 1997; Holt-Jensen, A., 1999 etc.), până la exhaustivizarea componentelor umane (P. Claval, 2007).

O definiție care să surprindă în mod simplificat elementele metateoretice ar putea fi: *Geografia este știința care se ocupă cu studiul interacțiunilor din mediul fizic (geografie fizică), mediul umanizat (geografie umană), dintre societate și mediul ei de viață (geografie integrată, generală), concretizate în diferite forme spațiale și funcționale (elemente, procese, sisteme, structuri), de la nivelul maximal al planetei ca întreg, la nivele elementare, utilizând o metodologie în care elementul specific este reprezentarea cartografică (facilitând trecerile de scară), cu o terminologie conceptuală consolidată și un sistem axiomatic derivat din paradigmele actuale identificabile.*”

În raport cu abordările clasicizate și tradiționale, geografia contemporană a evoluat îndeosebi în ultimele trei decenii în mai multe direcții identificabile, cum ar fi:

- a) alunecarea aparentă sa geografiei spre domeniul *științelor sociale*, prin creșterea deosebită a abordărilor de geografie umană, astfel încât în prezent geografia este percepută mai mult ca o disciplină din domeniul științelor social - umane;
- b) utilizarea *metodelor moderne* (derivate din evoluția spectaculoasă a tehnologiei) au impulsionat cercetările geografice prin vectori instrumentali, care au depășit sensibil abordările de până acum (programe informatice, imagini satelitare, prelucrări de date, GIS);

Conceptele au rămas stabilizate în ansamblul lor, dar s-a modificat accentul din zona conceptelor „tradiționale” spre abordări noi, care extind mult sfera preocupărilor (sisteme teritoriale, peisaje culturale, dimensiuni culturale ale spațiului geografic), păstrând un interes informativ asupra unor teme globale, integrate (environment, modificări globale ale mediului, hazarduri, regiuni etc.).

Terminologia geografică reprezintă un domeniu consolidat al geografiei ca știință, prin aceea că poate fi ordonată și organizată într-un sistem taxonomic articulat și deosebit de bogat.

Există un nucleu conceptual bine structurat (localizare, spațiu, teritoriu, regiune, mediu înconjurător, peisaj, geosferă, geosistem, zonalitate etc.), căruia i se asociază termeni generali, termeni specifici și un număr semnificativ de termeni concreți (apelative și nume geografice). Totodată, fiecare concept este definibil prin elemente componente, fenomene și procese, printr-o structură spațială și funcțională și poate fi individualizat cartografic.

În cazul geografiei, pot fi identificate mai multe categorii de adevăruri (formând împreună „sistemul axiomatic”), cum ar fi următoarele (după *Elemente de epistemologie a geografiei*, 2014, pg. 10):

1. Fenomenele naturale sunt organizate în structuri latitudinale, zonale, ca efect al interacțiunii diferitelor caracteristici ale planetei ca întreg (zonalitatea geografică latitudinală).
2. Mediul natural, diferențiat ca rezultat al tipului de interacțiuni, este organizat ierarhic și taxonomic în structuri supraordonate (de la sit la planetă).
3. Antropizarea mediului natural este un fenomen accelerat.

4. Mediul (environment), peisajul, regiunile, spațiul geografic și geosistemul sunt concretizări identificabile ale interacțiunii dintre elementele naturale și cele antropice.
5. Macrosistemul interacțional terestru (antropogeosfera) are (deocamdată) un caracter autoreglabil, capabil să asigure existența viitoare a societății omenești.
6. Dezvoltarea durabilă (care integrează inițiativele umane în raport cu mediul de viață) trebuie să reprezinte premisa de bază a transformării mediului înconjurător.
7. Realitatea teritorială are un caracter obiectiv, este identificabilă (ce este?), localizabilă (de ce este acolo?) și explicabilă (de ce este așa?), cu ajutorul abordărilor disciplinare proprii geografiei.

Explicarea diferitelor elemente ale *realității teritoriale integrate* a început să fie bazată pe analiza unor fenomene foarte diferite (în spațiu) și îndepărtate (în timp), care anterior puteau fi cu greu incluse într-un raționament explicativ.

Realitatea integrată poate fi ordonată într-o scară taxonomică de la nivelul planetar până la dimensiuni mai mici, astfel:

Scara	Dimensiunile spațiale	Elementele derivate din interacțiuni
Megascară	50 - 510 mil. km ² 7 · 10 ⁸ loc.	Circulația atmosferei și oceanosferei Interacțiunea planetară a geosferelor (antropogeosfera) Zonalitatea geografică
Macroscară	1–50 mil. km ² 1 · 10 ⁸ –1 · 10 ⁹ loc.	Tipuri de climă și biomi Macrorelief Fenomene asociate tectonicii
Mezascară	0,1–1 mil. km ² 1 · 10 ⁷ –1 · 10 ⁸ loc.	Nuanțe ale zonalității (tipuri) Diferențieri datorate mezoreliefului și hidrografiei Sesizarea impactului antropic
Microscară	0,1 m ² –0,1 mil. km ² 1 · 10 ¹ –1 · 10 ⁷ loc.	Nuanțe climatice, topoclimatice și microclimatice Impact antropic semnificativ Structuri socioeconomice și culturale

La fiecare nivel de abordare, interacțiunea dintre societate și mediul ei de viață are anumite caracteristici, vizibile prin aspecte exterioare (peisaj, tip de mediu, regiune) și funcționalități interioare (geosistem).

Metodele moderne au impulsionat sensibil tipul de abordare a realității studiate. Aceste metode vin *din afara geografiei*, ca rezultate ale progresului general al cunoașterii, ale progresului unor anumite științe și al evoluției tehnologice.

În raport cu preocupările anterioare și multiplele definiții asociate geografiei, ne putem întreba, pe bună dreptate, dacă este posibilă perceperea specificului geografiei ca știință și domeniu al realității.

Această dimensiune epistemologică pornește de la următoarele aserțiuni (preluate din *Elemente de epistemologie a geografiei*, 2014, pg. 12:

- a) predominarea *caracterului interacțional și unitar* al realității, chiar dacă aceasta se concretizează în elemente, fenomene, procese, structuri și sisteme individualizate;
- b) *domeniile disciplinare ale geografiei* (geomorfologie, climatologie, geodemografie etc.) au fiecare aprofundări și tangențe cu elemente componente ale *geosferelor terestre* și niveluri de concretizare foarte diferite; fiecare disciplină semnificativă își propune să identifice caracteristicile sale prin sisteme interacționale supraordonate;
- c) *metoda cartografică*, accelerată prin GIS, rămâne în continuare nucleul specific al metodologiei geografice de investigare a realității;
- d) *sistemul de adevăruri* (sistemul axiomatic), reductibil deocamdată la câteva constatări de generalitate maximă, este posibil să fie în realitate mult mai complex și mai nuanțat;
- e) *sistemul conceptual* al geografiei, axat în prezent pe câteva concepte majore (localizarea, spațiul, regiunea etc.) este stabilizat și ordonat taxonomic;
- f) o *formalizare mai accentuată a geografiei*, precum și identificarea unor modalități de inferență a adevărilor ar permite apropierea geografiei de științele „tari” (fizică etc.).

Totodată, geografia are un sistem de paradigme (nu una singură sau nici una), corespunzătoare nivelului ei de evoluție (*Elemente de epistemologie a geografiei*, 2014, pg. 51–59). Astfel:

- paradigma *geoecologică* consemnează toate interacțiunile între elemente, fenomene și procese disjuncte care acționează la suprafața terestră și între sistemul natural și sistemul uman;
  - paradigma *cartografică* presupune reprezentarea oricăror elemente, procese, sisteme, structuri într-un sistem referențial, iar trecerile de scară facilitează raportarea reciprocă între spațiile mari și cele de mici dimensiuni, pe o planetă finită;
  - paradigma „*geopolitică*” sugerează interacțiunile dintre sate, grupări de state, regiuni, comunități, care îmbină cooperarea, concurența, negocierea și conflictele, sistem („geopolitic”) cu elemente de previzibilitate, dar și cu acțiuni imprevizibile, care vectorizează intenții și aspirații ale unor oameni, grupări de oameni, societăți, structuri, state, grupe de state, pentru afirmarea și concretizarea propriilor opțiuni. Geografia constată, prezintă și, eventual, explică elemente ale evoluțiilor geopolitice.
  - Paradigma *regională* presupune „fragmentarea” realității spațiale globale în sisteme componente (mai mici), ordonate taxonomic, existente obiectiv sau construite.
- La acestea, cu un aspect „geografic” identificabil pot fi menționate și paradigme generale (naturale și umane), care sunt ale realității; acestea ar fi:
- paradigma dezvoltării durabile (ca finalitate comună a omenirii);
  - paradigma autoreglării sistemului terestru;
  - paradigma mondializării.

Structura geografiei actuale ca știință ar putea fi redată astfel:

GEOGRAFIE		
GEOGRAFIE FIZICĂ	GEOGRAFIE INTEGRATĂ	GEOGRAFIE UMANĂ
Geomorfologie	Cartografie geografică	Geografia populației
Meteorologie	Sisteme informatice în geografie	Geografia așezărilor
Climatologie	Geografie vernaculară	Geografie economică
Hidrologia uscatului	Geografie regională	Geografie socială
Oceanografie	Geografia mediului	Geografie culturală
Glaciologie	Geografia peisajului	Geografie politică
Biogeografie	Geografie tehnică	Geografie istorică
Pedogeografie	Organizarea spațiului geografic	Geografia turismului
Paleogeografie	Geografia resurselor	Toponimie geografică